

Destin bucovinean

— 1 —

FÂNTÂNA ALBĂ GOLGOTA NEAMULUI

TEXTE DE ION DOMINTE, VASILE ILICA, NICOLAE ȘAPCĂ,
MARIA TOACĂ-ANDRIEȘ, FELICIA NICHITA-TOMA, PETRU GRIOR.
VOLUM ÎNGRIJIT DE ACAD. ALEXANDRINA CERNOV

*Apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților*

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL
MĂNĂSTIREA PUTNA, 2018

100

DE ANI DE LA
MAREA
UNIRE

1918–2018

Coperta 1: *Imposibila întoarcere*, fotografie de Constantin Flondor, 1980

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Fântâna Albă – Golgota neamului / texte de: Ion Dominte, Vasile Ilica, Nicolae Șapcă,...; vol. îngrijit de acad. Alexandrina Cernov ; apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților. – Putna : Editura Nicodim Caligraful, 2018
ISBN 978-606-94484-5-8

I. Dominte, Ion

II. Ilica, Vasile

III. Șapcă, Nicolae

IV. Cernov, Alexandrina (ed.)

Argument

Această carte de mărturii despre masacrul de la Fântâna Albă apare cu prilejul sfințirii Portalului Memorial Golgota Neamului – „Fântâna Albă”.

El este închinat jertfei românilor de pretutindeni și din toate timpurile pentru libertate, independență și demnitate națională și, în mod special, românilor care au fost uciși în masacrul de la Fântâna Albă, din nordul Bucovinei, la 1 aprilie 1941, pentru dorința lor de a trăi în România.

Portalul a fost sfințit pe 2 iulie 2018, de sărbătoarea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, ca parte a manifestărilor dedicate Centenarului Marii Uniri, pentru a cinsti memoria celor care au avut o singură vină: aceea de a-și fi iubit neamul, credința și patria.

În anul 2011, ziua de 1 aprilie a fost declarată prin lege „Ziua națională de cinstire a memoriei românilor – victime ale masacrelor de la Fântâna Albă și alte zone, ale deportărilor, ale foametei și altor forme de represiune organizate de regimul totalitar sovietic în Ținutul Herța, nordul Bucovinei și întreaga Basarabie”.

La 1 aprilie 2011, Departamentul pentru Românii de Pretutindeni, în colaborare cu Stăreția Mănăstirii Putna, a ridicat pe aleea de intrare în Mănăstirea Putna o troiță de lemn închinată românilor care au murit la Fântâna Albă, realizându-se astfel un spațiu memorial.

În ultimii ani, evenimentul tragic de la Fântâna Albă a devenit tot mai cunoscut. Având în vedere dorința din ce în ce mai mare a românilor de a avea un loc unde să poată fi cinstiți acești eroi și faptul că poiana de la Fântâna Albă este greu accesibilă, fiindcă se află dincolo de graniță, în Ucraina, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, spațiul memorial a fost reamenajat ca Portal Memorial Golgota Neamului – „Fântâna Albă”.

Ansamblul este sculptat în piatră de Podeni și de Vratza și cuprinde o poartă monumentală, o troiță de piatră, spații pentru depunerea de flori și aprinderea de lumânări, inscripții cu numele satelor de unde au pornit spre România cei uciși la Fântâna Albă și o cișmea, simbol al vieții care izvorăște din jertfa lor. Poarta este locul de trecere. Troița, crucea este simbolul jertfei. Ea marchează locul jertfei și, așezată înaintea porții, arată că cei uciși atunci au căzut în fața graniței, în fața locului de trecere în România cea iubită.

Numele tuturor celor care au murit în 1941 la Fântâna Albă sunt cunoscute doar de Dumnezeu, la fel ca numelor majorității celor morți în prigoana comunistă. Cu toții au urcat Golgota jertfirii vieții pentru ca poporul român să aibă parte de bucuria învierii.

Jertfa lor dă viață și ne înnoiește ca popor, așa cum jertfa lui Hristos ne înnoiește. Și în Decembrie 1989 se striga în Piața Revoluției „vom muri și vom fi liberi”. Cum poți să mori și să fii liber? Nu altfel decât în Dumnezeu.

De aceea, credem că Dumnezeu i-a rânduit între martirii neamului și i-a așezat împreună cu sfinții noștri strămoși.

Neuitarea lor și ruga pentru ei sunt datoria noastră sufletească față de cei datorită cărora purtăm cu demnitate numele de români.

Îi pomenim și îi vom pomeni, ne rugăm și ne vom ruga, pentru că atunci când vom uita de ei înseamnă că nu mai știm să ne jertfim, că nu mai știm să prețuim pe cei care ne-au înălțat, ne-au apropiat de Dumnezeu. Când nu îi vom aminti și nu îi vom pomeni, înseamnă că ne-am pierdut conștiința cea bună, că nu mai știm să apreciem jertfa, pacea și libertatea.

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, primește jertfa lor și dă acestui neam gând bun și inimă curată ca să împlinească voia Ta, pentru a se bucura împreună cu sfinții lui în Împărăția cerurilor!

Veșnică să le fie pomenirea!

Mulțumim doamnei academician Alexandrina Cernov, care s-a ostenit și a selectat mărturiile cuprinse în acest volum, și nădăduim că vor mai urma și alte volume în colecția *Destin bucovinean*, despre martiriul suferit de românii din nordul Bucovinei în timpul prigoanei comuniste conduse de Uniunea Sovietică.

ARHIMANDRIT MELCHISEDEC VELNIC,
STAREȚUL MĂNĂȘTIRII PUTNA

2 iulie 2018, pomenirea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare,
în Anul Centenar al Marii Uniri

Istorie și destine

NICOLAE ȘAPCĂ

LA VARNIȚA SEVA-I ÎN DOUĂ CU SÂNGE

Nimic n-a putut să șteargă urmele masacrului de pe câmpia de la Varnița, de lângă Fântâna Albă. Chiar dacă acest loc a fost special împădurit pentru a șterge urmele tragediei, seva lor e în două cu sânge.

Notițele au fost făcute cu câțiva ani în urmă. Cu părere de rău, azi Mihai Carp din Iordănești nu mai este printre noi. Martor ocular și participant la tragicele evenimente, s-a stins din viață la vârsta de aproape 90 de ani. Domnia sa povestea că la 1 aprilie 1941 peste 400 de oameni din satele Carapciu și Iordănești au plecat la Hliboca. Scopul lor era de a trece în România. După intrarea Armatei Roșii în ținut, și nemților, și polonezilor li s-a dat voie să plece în patria istorică. Pentru români, însă, au început represiiunile. Cele mai bune familii erau deportate. Cererile de plecare în România erau ignorate la Storojineț. Atunci, toți au plecat la Hliboca. Pe la 11 dimineața au ajuns la sediul KGB, care se afla în casele proești de lângă biserică. Au fost refuzați și aici.

„Noi, cei din Iordănești și Carapciu, îmi povestea interlocutorul, întorcându-ne acasă, pe la Prisăcăreni, în dreptul livezii boierului Radu, unde în prezent e o filială a școlii de mecanizare, ne-a ajuns o mașină mică. Au coborât trei inși, dintre care doi militari. Unul vorbea românește. Ne-a spus să ne vedem de treburi. Ne-a prevenit să nu ne ducem la Fântâna Albă, că toți acei ce vor pleca vor fi împușcați. Și ne-a arătat cu mâna spre grădina din deal, unde am văzut mulți soldați cu mitraliere. Cam pe la ora 4 după-masă am ajuns la fabrica de spirt din Carapciu. În curtea boierului Grigorcea, de asemenea, erau soldați înarmați. Ne-am împărșiat pe la case. În timpul acesta, dinspre Fântâna Albă se auzeau împușcături.

A doua zi dimineața m-am dus la primărie, unde eram de serviciu. Pe drum, am întâlnit foarte mulți bărbați, femei cu copii, care cu traiste, care cu valize. Ei mergeau spre Fântâna Albă. În sat circulau zvonuri că pe acolo se permite trecerea în România.

Pe la amiază am fugit acasă. Vecinii și mulți alții plecaseră spre Cupca, în cătunul Coșcovă, la marginea Iordăneștiului. Lângă casa lui Nicolae Costinean se adunaseră toți doritorii de a pleca în România. În timpul când ne aliniam în coloană ca să mergem la Suceveni, a venit Ilie Dușciac, care în ziua aceea a fost cu căruța în acest sat. Când se întorcea de acolo a văzut cum soldații trăgeau în oameni. Din Iordănești, acolo și-au găsit moartea Carp Gheorghe a lui Andrei, Opaț Dumitru a lui Mihai, Tovarnițchi Ilie a lui Toader.

– Ce s-a întâmplat mai departe?

– Eu am zis că dacă am avea o mitralieră, am putea trece în România. Atunci, un om a spus că are acasă și mitralieră, și cartușe, dar trebuie să meargă vreo trei să o aducă. Ne-am dus eu și încă doi bărbați. Peste o bucată de drum, omul a spus că nu are nimic acasă, dar a zis așa ca să ne scoată din coloană. Ne-a sfătuit să plecăm pe la case că ne vor împușca și pe noi. Am ajuns acasă când se lăsa întunericul. Dinspre Suceveni se auzeau împușcături. În aer zburau rachete care luminau totul în jur. Dintre cei adunați la Coșcovă unii au fugit spre casă, alții în pădure, mulți au murit.

A doua zi după aceste evenimente, prin sat umblau niște împuterniciți de la primărie și dacă cineva dintre bărbați nu era acasă, îl căutau și îl deportau...”

NU MAI AVEAM CHIP SĂ TRĂIM²³

La 1 aprilie 1941, în jurul orelor 10, un călăreț venind din comuna Ropcea a zis că oamenii se adună în vederea plecării în România, întrucât nu mai pot suporta viața plină de colhoz în care trăiesc. Apoi, alți oameni au spus că și din comunele Carapciu, Suceveni, Prisăcăreni și Cupca vor să plece. Atmosfera era încinsă și era în fierbere în tot satul. Eu personal am participat la formațiunea din comuna Carapciu în ziua de 1 aprilie 1941 și

²³ Mărturia lui Vasile Varvariuc din Iordănești.

din comuna Iordănești în cea de 2 aprilie. Indignarea oamenilor provenea din cauza constrângerilor, calvarului și brutalităților aplicate în modul de viață al regimului de atunci. Accentuez principalele greutăți, care au provocat durere și mânie: regimul cotelor de cereale cu mult prea mare față de recoltele culese, impozite prea mari, politica de hăituială între români și celelalte naționalități, constrângeri în executarea cultului religios ș.a.

În acea zi, am mers în comuna Carapciu la unchiul meu, Nicolae Corduban. De la mătușa am aflat că toți bărbații din sat sunt adunați la un gospodar de pe toloacă, mai aproape de Suceveni. Ajuns acolo, am pornit cu toții spre Suceveni să trecem în România prin punctul Fântâna Albă. Pe câmp, între Carapciu și Suceveni, ne-au ajuns din urmă niște unități de cavalerie. Din spate și din flancuri strigau ceva pe rusește, dar noi nu am putut să înțelegem și au început să tragă. Noi fugeam înainte spre graniță prin livezi, prin curțile oamenilor, pe câmp deschis. Mulți au căzut morți și răniți. Unchiul Nicolae cu limbă de moarte mi-a spus să mă întorc spre cei de la Iordănești și să le povestesc despre măcelul din Suceveni din centrul satului, lângă o depresiune numită Fântânele. Masacrul, însă, continua, căci oamenii au mers mai departe și au fost mitraliați într-o poiană. În zilele următoare am aflat că foarte puțini au scăpat... Cadavrul unchiului meu, Nicolae Corduban, a fost găsit într-o groapă comună în cimitirul evreiesc din Hliboca, la patru săptămâni după începerea războiului și retragerea trupelor sovietice.

Ajuns întreg la Iordănești, am povestit despre cele întâmplate. S-a hotărât ca trecerea să se facă în alt punct. A doua zi am pornit prin pădure până am ajuns la drumul ce ducea de la Igești spre frontieră. Și această cale ne-a fost închisă. Ne așteptau trupe, care au început să tragă când am ajuns în apropierea lor. Și aici a căzut un număr de 15–20 de inși. Lângă mine a murit Ion Halac, prieten din copilărie. Pe noi, toți ceilalți, ne-a salvat pădurea.

În toate comunele au venit după aceea delegați sovietici, care au cerut să ne liniștim și ne-au promis că nu se vor mai

face deportări. Delegații erau escortați de câte două camioane pline cu soldați și un general. Acel an groaznic și-a lăsat amprenta pe toată viața mea prin politica feroce și bestială. Nouă, localnicilor, nu ni se recunoștea nici dreptul la limbă, nici legile pământului, nici specificul național. Am simțit că nu mai avem nici dreptul să mai trăim...

SOȚUL MEU A FOST ÎMPUȘCAT...²⁴

Ziua de 1 aprilie 1941 n-o să o uit niciodată. Atunci a fost împușcat soțul meu, Dumitru. Era marțea. De dimineață s-a răspândit zvonul că toți pleacă spre Fântâna Albă. Spuneau că pe acolo se dă voie de a trece în România. Toți aveau să se adune la Suceveni. Pe la noi au venit Constantin Nicolaiciuc și Gheorghe Ianițchi, care împreună cu soțul s-au dus la Suceveni. Dumitru ședea pe prisma unei case și cânta din fluier, când a văzut cum pe podul din Carapciu treceau ostași ruși, toți călare și, după cum s-a dovedit mai apoi, bine înarmați. Mama lui Gheorghe Ianițchi s-a dus la Suceveni și și-a luat fiul acasă. Eu n-am putut pleca. Aveam o fetiță de 3 luni și un băiețel de 5 anișori. La Suceveni, soldații și-au instalat mitralierele. Văzând una ca asta, oamenii au început să scoată din traiste merindele învelite în șervete albe și le arătau soldaților că n-au arme, ci de mâncare, fluturau cu prosoapele albe, în semn de pace. Soldații, însă, au deschis foc. Mulți au fost împușcați, alții s-au ascuns. A doua zi, ei împrumutau de la Suceveni furci, sape, hârlețe și se întorceau acasă. Când soldații îi întrebau de unde vin, ei răspundeau că de la lucru. Astfel se salvau. Dumitru, soțul meu, a simțit fierbințeala gloanțelor acolo, la Suceveni, dar a murit ceva mai târziu, în spital. Constantin Nicolaiciuc a fost arestat și împreună cu alții a fost dus în Siberia, unde a degerat lângă un copac.

²⁴ Mărturia Alexandrei Opaț.

Postfață

Probabil pentru a șterge cu totul amintirea despre acest eveniment, la 1 aprilie 1962, pe toloacă au fost sădiți copaci. Molizii tineri au crescut foarte repede. Între ei au apărut ciuperci. Într-o zi, eu și bunicul meu am venit aici și am intrat în desiș în apropiere de „cruci”. Acolo am dat peste o sumedenie de ciuperci. Erau albe, curate, iar pălăriile lor aveau o nuanță roșiu-închisă. Am început să le culeg de zor, dar bunicul mi-a spus: „Să mergem de aici! Ciupercile acestea cresc pe sânge de om: câte ciuperci sunt aici, atâția oameni sunt uciși aici. Acestea nu sunt ciuperci, ci sufletele lor ieșite să se încălzească la soare”.

Bunicul nu mi-a spus ce s-a întâmplat aici, dar eu am auzit cum oamenii vorbeau în șoaptă între ei despre această întâmplare groaznică.

DIN MĂRTURIILE ÎNREGISTRATE DE
PETRO CHIRSTIUC ÎN CARTEA GHIOCEI ÎNSÂNGERAȚI

Mult timp, tragicul eveniment de la 1 aprilie 1941 a fost trecut sub o profundă tăcere. Și-l aminteam, cu neprefăcută groază, doar cei care au supraviețuit masacrului și deportărilor, rudele

lor și consătenii – martori înfricoșați de cele văzute și auzite, cutremurați și astăzi de zgomotul mitralierelor, de strigătele sfâșietoare ale răniților, care încă le mai vuiiau în urechi când se apropiau de pădurea crescută din seva însângerată a celor uciși. Când bate vântul, în foșnetul copacilor deslușești parcă șoaptele celor ce ne amintesc de trista lor poveste. Nimeni nu îndrăznește să mărturisească cele trăite și nici să-i întrebe pe cei apropiați, ca să nu le tulbure amintirile. Căutau în tăcere mormintele celor dragi, risipite prin poiană sau prin cine știe ce poteci din pădure sau margine de sat. Teama era mare, mai ales pentru copiii lor, cărora le doreau o soartă mai bună. Nimic însă nu s-a uitat. De abia în anul 1990, după dezghețul gorbaciovist, când a început să activeze cu mai mult curaj Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, un grup de intelectuali, toți originari din localitățile în care s-au petrecut masacrele și deportările, strămutările în cele patru zări ale necuprinsului imperiu sovietic, evenimentele despre care nici părinții, nici bunicii nu îndrăzneau să vorbească, despre care numai se șoptea, au început să-și pună întrebări legate de soarta de după război a românilor.

În manualele de istorie, în ziare, la emisiunile de la radio și de la televiziune se prezenta perioada de „ocupație românească” și eliberarea de către „glorioasa Armată Sovietică”. În centrul Cernăuțiului a apărut chiar monumentul „soldatului eliberator”. Eram, deci, „ocupanți” în propriile noastre locuri natale. Românii nu mai aveau dreptul la istorie.

Eram prima generație născută în preajma războiului sau în primii ani de după război și am început de a cuteza să cunoaștem și să înțelegem ce înseamnă și cum se scrie adevărata istorie. De abia în anii '90 ai secolului XX am început să ne bucurăm de libertatea de a vorbi, de a scrie și de a cerceta arhivele, acestea fiind și ele puține. Atunci am început să adunăm cu multă grijă mărturiile supraviețuitorilor.

În ianuarie 1991, când se împlineau 50 de ani de la tragicul eveniment de la Fântâna Albă, la ședința comitetului director al

Societății s-a hotărât să ne adresăm Arhivelor de Stat Cernăuți cu rugămintea de a ne permite să cercetăm documentele referitoare la masacrul de la Fântâna Albă. Responsabil fusese ales Petru Grior, care era adjunct al șefului Arhivei Regionale de Stat Cernăuți și ar fi putut înlesni accesul la materialele de arhivă. Comitetul Regional de Partid a intrat în alertă, mai ales atunci când s-a hotărât ca la 1 aprilie – ziua în care au fost uciși oameni pașnici, care nu-și doreau nimic altceva decât să plece în țara lor liberă, în România – să se comemoreze victimele masacrului de la Fântâna Albă. Inițial nu ni s-a admis să cercetăm arhivele; doar mult mai târziu ni s-a permis, la insistența noastră, și doar unora dintre cei desemnați. Întrebări erau multe: cine a organizat marșul spre frontieră, câte persoane au participat, câți au fost uciși, unde și de cine au fost îngropați, care a fost soarta celor care au reușit să supraviețuiască masacrului etc. În arhive, dar și în publicațiile vremii, nu s-a găsit mare lucru. Cercetările însă au continuat.

După lungi tratative, Comitetul Regional de Partid a acceptat ca în data de 1 aprilie 1991 să comemorăm victimele de la Fântâna Albă. Am fost însă preveniți că va fi o acțiune periculoasă care îi va revolta pe ucrainenii și lipovenii din satele învecinate, care ne-ar putea ataca și că noi vom fi responsabili de posibilele urmări. Ni se spunea chiar cu multă grijă, că drumul de primăvară prin pădure era încă reavăn și nu vom putea trece până la locul cu pricina. Au început pregătirile. Cu o zi înainte a fost fondată Societatea „Golgotă”, președinte fiind Petru Grior, șef-adjunct la Arhivele Regionale din Cernăuți.

Petro Chirstiuc mărturisește în cartea sa, *Ghiocei însângezați*: „În martie 1941, prin satele de frontieră din raioanele Hliboca și Storojineț umblau niște necunoscuți care agitau populația să plece în România. Chipurile la 1 aprilie granița va fi deschisă și toți doritorii vor putea să o treacă fără piedici. Dar totul a avut un sfârșit dramatic, sângeros.

Am vrut să aflu care a fost reacția autorităților la acel eveniment. A fost oglindit el cumva în ziarul de atunci, „Bucovina Sovietică”?

La Arhiva Regională de Stat ziarele de la 1 până la 20 aprilie lipseau din colecție. Am fost sfătuit să mă adresez la Biblioteca Regională, dar și acolo s-au păstrat ziare numai din anul 1945. M-am dus la Biblioteca Universității, în secția de publicații rare, și am găsit acolo edițiile „Bucovinei Sovietice” pe care le căutam. Însă, spre uimirea mea, n-am găsit în ele nicio informație cu privire la acest eveniment.

Peste un timp oarecare mi s-a permis să iau cunoștință cu un dosar penal de la Direcția SSU în regiunea Cernăuți. Documentele de arhivă oglindeau doar sumar acest eveniment. Ultima mea speranță era de a-i găsi pe participanții încă în viață la tragicul eveniment de la 1 aprilie 1941. Căutările au fost îndelungi și grele”.

Petro Chirstiuc este originar din Camenca, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, născut într-o familie de țărani. După absolvirea Școlii Tehnice Silvice din Storojineț a fost trimis la lucru la Institutul de Proiectare Kazghirproiect din Aktiubinsc (Kazahstan). Era o practică frecventă de a-i trimite pe tinerii specialiști cât mai departe de baștină. Mulți s-au înstrăinat, realizându-se astfel strămutarea treptată a populației. Petro Chirstiuc revine la baștină, unde a ocupat mai multe posturi. Din 2008 este șeful secției de politică social-economică a ziarului raional „Novii deni” (variantea în limba română – „Monitorul de Hliboca”), colaborează activ, încă din anul 2003, cu mai multe ziare regionale de limbă ucraineană: „Bukovina”, „Bukovinske vice”, „Vecerni Cernivți”, „Molodii bucovîneț”. Nu cunoaște limba română, este ucrainean, dar zguduit de tragicele evenimente din 1941, la Fântâna Albă, Lunca și alte sate bucovinene, scrie volumul *Freamătă brazii deasupra crucilor* (în limba ucraineană), iar în 2011 apare ediția a doua, bilingvă, ucraineano-română, sub titlul *Ghiocei însângerați*, în care sunt evocate evenimentele tragice de la frontiera româno-ucraineană din anul 1940 și de la 1 aprilie 1941 de la Varnița, în apropiere de Fântâna Albă din raionul Hliboca, regiunea Cernăuți.

Mărturiile cuprinse în volumul bilingv româno-ucrainean sunt cutremurătoare. Ele reconstituie o pagină sângeroasă din istoria românilor bucovineni.

VIZITA REGELUI MIHAI ÎN NORDUL BUCOVINEI

În data de 30 mai 1999, Majestatea Sa, Regele Mihai I, a fost invitat de către locuitorii comunei Bahrinești să participe la sfințirea noului lăcaș sfânt al acestei vechi așezări românești, atestată documentar din perioada lui Ștefan cel Mare.

Prin semnificația sa, a fost o zi istorică pentru comunitatea românească din actuala regiune Cernăuți. Pe scurtul traseu de la vama Siret/Porubnoe către punctul de destinație, a consemnat Eugen Patraș, regele a fost întâmpinat cu deosebită căldură sufletească, mai ales că mulți dintre cei care l-au salutată au trăit sub coroana română. Lumea din satul Oprișeni a venit direct de la slujba din biserică pentru a-i spune „Bun venit!”, întâmpinându-l cu flori și lacrimi de bucurie.

Pentru românii din Bahrinești, precum și pentru mulțimea care s-a adunat în acea duminică înălțătoare, vizita Majestății Sale a mai însemnat ceva – Regele nu ne-a dat uitării. Este în tradiția Regalității române să-și onoreze întregul neam, indiferent de așezarea geografică a acestuia. Istoria de după 1944 a comunității noastre de pe meleagurile arborosene n-a cunoscut o mai mare bucurie de pe urma vizitei vreunei personalități din Țară.

Un covor de flori, flancat de elevii școlii din Bahrinești, i-a condus pe Majestatea Sa Regele Mihai I, Regina Ana și Prințul Radu Duda către biserică cu hramul Sfânta Treime din localitate. La intrarea în biserică a fost întâmpinat cu pâine și sare de către preotul Constantin Ciobotar și de Dumitru Tofan, președintele comitetului bisericesc, fost deportat în stepele Kazahstanului. Slujba de sfințire a fost ținută de un sobor de preoți, la care au participat, din partea Mitropoliei, Adrian Acostachioaie, preotul paroh al Catedralei cernăuțene și Gheorghe Sobiata, preot slujitor la catedrală.

O parte din slujbă s-a ținut în fața bisericii, la tribună fiind invitată și Familia Regală. Fiecare minut din acea zi parcă era desprins dintr-o poveste în care puțină lume credea că se va întâmpla

vreodată. Corul „Dragoș Vodă” a întregit bucuria întâlnirii cu Regele, „venirea căruia a fost așteptată timp de 55 de ani” cu melodii patriotice.

După ani, vom consemna niște fapte mai puțin cunoscute. În timpul slujbei din fața bisericii, un demnitar al autorităților locale s-a apropiat de domnul Eugen Patraș, unul dintre organizatorii vizitei din partea comunei, și a solicitat să i se transmită Majestății Sale să renunțe la vizitarea Varniței, locul unde românii au fost masacrați la 1 aprilie 1941. S-a transmis că cererea este a reprezentantului SBU (Serviciile Ucrainene de Securitate), prezent la acel eveniment, motivându-se că această vizită ar fi riscantă pentru Majestatea Sa, iar autoritățile ucrainene responsabile nu-i vor putea asigura securitatea personală. Menționăm că vizita, implicit traseul, a fost aprobată la nivelul instituțiilor de resort ale României și Ucrainei. I s-a răspuns demnitarului ca acest mesaj să fie transmis Regelui personal de către reprezentantul SBU, pentru a nu cădea în vreo capcană și a evita interpretările nedorite. A urmat refuzul și o altă cerință de a-i transmite Majestății același mesaj. Drept urmare, i s-a transmis aghiotantului Majestății Sale acest mesaj, intermediat prin reprezentantul autorităților. Este posibil ca acest avertisment să-l fi făcut pe înaltul oaspete, Regele Mihai I, să renunțe la discursul de după slujba de sfințire (discurs pe care îl avea pregătit).

Cu toate acestea, Majestatea Sa a decis să plece la Varnița, pentru a-și omagia foștii cetățeni și martiri ai neamului prin depunerea unei coroane de flori. În drum spre Varnița a avut loc o altă surpriză: în locul în care drumul se bifurcă spre Fântâna Albă și Volcineții Vechi, întreaga coloană de mașini era așteptată de un milițian care insistent, chiar ultimativ, o direcționa către vamă. Încercările de a afla cine a dat indicația de a interzice plecarea la Varnița n-au avut sorti de izbândă. Nimeni n-a anunțat organizatorii vizitei în prealabil de vreo modificare a programului, de vreo amenințare la adresa Regelui. Era o proastă regizare a unor instituții de a diminua cumva din importanța evenimentului.

În aceste condiții, s-a trecut peste voința milițianului și coloana și-a continuat drumul.

La Varnița, un sobor de preoți a oficiat slujba de pomenire a martirilor bucovineni – victime ale noului regim de ocupație. Coroana de flori depusă de Familia Regală a fost un pios omagiu adus tuturor suferințelor și lacrimilor românilor din această parte înstrăinată de Țară. Minutul de reculegere a fost parcă un legământ de neuitare din partea urmașilor și un jurământ pentru păstrarea ființei naționale. Cântecul aceluiași cor „Dragoș Vodă” al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” au întregit atmosfera înălțătoare a momentului. Nici vorbă de vreo amenințare la adresa Familiei Regale. Nici azi nu cunoaștem cine, concret, și mai ales cauzele pentru care s-a încercat modificarea programului. Cel mai probabil reminiscențele trecutului totalitar își mai spun cuvântul...

Mai presus de toate, vizita Familiei Regale în nordul Bucovinei, în primăvara anului 1999, rămâne una istorică.

ALEXANDRINA CERNOV,
MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

Autori

ION DOMINTE¹ s-a născut în Câmpulung-Moldovenesc pe 24 august 1889; aici a urmat studiile primare, iar liceul l-a făcut la Suceava, unde i-a avut ca profesori pe Simion Florea Marian și Victor Morariu.

În perioada 1911–1914 a urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie a Universității din Cernăuți, pe care le întrerupe la declanșarea Primului Război Mondial și trece clandestin în România, unde este numit ca învățător în sudul Dobrogei. După intrarea României în război și evacuarea forțată a Dobrogei este transferat la o școală primară de lângă Bârlad.

După terminarea războiului și revenirea Bucovinei la Patria-mamă, Ion Dominte revine în 1919 la Cernăuți și își continuă studiile la Facultatea de Litere, pe care o absolvă în 1922 și este numit profesor de limba română la Liceul Ion Creangă din Bălți. Aici nu stă decât un an și se reîntoarce la Cernăuți, unde ocupă catedra de limba română la Liceul nr. 2 și este în același timp redactor responsabil la ziarele „Glasul Bucovinei” și „Bucovina”. Mai colaborează la „Bucovina literară”, „Calendarul Poporului”, iar în perioada 1927–1928 este redactor al periodicului „Cuvântul țărănimii”.

Este membru al Societății Academice „Dacia” și, de asemenea, membru activ și unul dintre liderii Partidului Democrat al Unirii al lui Ion Nistor.

Anul 1940 îl găsește la Cernăuți și nu reușește să se refugieze la timp, așa că imediat după intrarea trupelor sovietice este arestat și trimis

¹ Datele privind schița biografică a lui Ion Dominte ne-au fost puse la dispoziție de domnul Mircea Lutic – poet, scriitor și redactor la ziarul „Zorile Bucovinei” din Cernăuți.

într-un lagăr de muncă din Kamenet-Podolsk (Ucraina). Arestarea lui timpurie denotă faptul că el reprezenta o personalitate cunoscută pe tărâm literar, publicistic și politic, calitate ce constituia un motiv serios din partea autorităților sovietice de a-l anihila chiar din primele zile de ocupație. După 22 iunie 1941, lagărul în care se găsea a fost bombardat de mai multe ori de aviația germană. La unul din aceste bombardamente, I. Dominte, împreună cu alți confrăți de suferință, reușesc să scape din lagăr și, după mai multe peripeții, să ajungă în liniile germane, după care revine la Cernăuți, unde continuă să activeze ca profesor la Liceul de Stat nr. 2 și ca redactor responsabil al ziarului „Bucovina”, ziar în care publică o serie întreagă de materiale cu privire la anul de ocupație sovietică 1940–1941. În martie 1944, la a doua ocupație sovietică, se refugiază în țară, împreună cu Liceul nr. 2 din Cernăuți, în județul Hunedoara, unde lucrează până în 1946 când se pensionează și revine în orașul său natal, Câmpulung-Moldovenesc, unde se stinge la data de 10 aprilie 1948.

Ziaristul Ion Dominte a publicat o serie întreagă de articole cu privire la suferințele îndurate de românii din nordul Bucovinei și cei din Basarabia în anul de ocupație sovietică 1940–1941.

În lunile mai–iulie 1942, el a făcut o amplă anchetă la Suceveni și alte sate învecinate în legătură cu evenimentele ce au avut loc în această zonă la data de 1 aprilie 1941 și după aceea. Ancheta s-a făcut cu prilejul parastasului de un an de la tragicul eveniment, parastas ce s-a săvârșit la biserica din Suceveni. Rezultatele acestei anchete au fost publicate în ziarul „Bucovina” în lunile mai–iulie 1942. La acea dată, evenimentele la care se referă ancheta erau proaspete, iar mulți dintre cei ce au luat parte la aceste evenimente erau încă în viață și de aceea considerăm că cele semnalate de Ion Dominte sunt mult mai aproape de realitate.

VASILE ILICA, născut la 11 noiembrie 1924 în satul Broscăuții Noi, raionul Storojineț, s-a refugiat în România după 1944. A publicat mai multe lucrări în care a evocat întâmplări reale despre soarta românilor bucovineni în perioadele 1940–1941 și 1944–1950. Prima sa lucrare documentară, *Fântâna Albă – o mărturie de sânge*, este dedicată masacrului de la 1 aprilie 1941, autorul fiind originar din apropierea zonei la care se referă. Mai târziu, V. Ilica și-a extins cercetările în toate cele patru raioane românești din nordul Bucovinei: Herța, Hliboca, Noua Sulița și Storojineț. Autorul a consemnat acțiunile dure, de o cruzime bestială asupra populației românești din nordul Bucovinei care, în mod cert, nu pot fi considerate un accident. În aprilie 2012 i s-a impus interdicție de a intra în Ucraina. A decedat la 20 octombrie 2015, în Oradea.

Fragmentele incluse în acest volum sunt extrase din cartea sa *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei (Fântâna Albă-Suceveni-Lunca-Crasna-Igești)*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2003.

NICOLAE ȘAPCĂ s-a născut la 25 martie 1968 în comuna Iordănești, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți. A absolvit Facultatea de Filologie (specialitatea Limba și literatura română) a Universității de Stat din Cernăuți (1992). În 1989 este angajat la ziarul raional de la Hliboca, în funcția de traducător din limba ucraineană în română. În 1991 devine corespondent al acestei publicații, iar în 1992 este numit în funcția de redactor al emisiunilor în limba română a postului de radio Hliboca. Din 1995 lucrează în paralel la ziarul parlamentar de limbă română „Concordia” în funcția de corespondent pentru regiunea Cernăuți. În 1998 devine redactor-șef al ziarului bilingv ucraineano-român „Novii deni” („Timp nou”), ediția românească fiind rebotezată în anul 2000 în „Monitorul de Hliboca”. Această funcție o deține și în prezent. Mai este fondator și director al ziarului bilingv „Lumea satului” („Svit sela”).

Din 1992 este și membru al Uniunii Naționale a Jurnaliștilor din Ucraina, membru al Societății culturale „Arboroasa”. Din 2010 este vicepreședinte al Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți. Din 1998 până în 2002 este deputat în Consiliul regional Cernăuți, din 2002 până în prezent – deputat în consiliul raional Hliboca.

Volumul de față include fragmente din *Iordănești: istorie și destine*, Hliboca, 1997.

MARIA TOACĂ-ANDRIEȘ – publicistă, născută la 3 decembrie 1955 în Lehuceni-Boian, regiunea Cernăuți, Ucraina. Absolventă a Facultății de Jurnalism a Universității din Chișinău, Republica Moldova. Din 1978 și până în prezent lucrează la ziarul românilor din Ucraina „Zorile Bucovinei” (Cernăuți). Este membră a Uniunii Ziariștilor din Ucraina și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Publică în presa de limbă română din Ucraina („Zorile Bucovinei”, „Concordia”, „Plai Românesc”, „Arcașul”, revistele „Glasul Bucovinei” și „Mesager bucovinean”, almanahul „Țara Fagilor”), România (cotidianul „Crai nou”, revistele „Scriptum”, „Spații Culturale”, revista gândirii aretate „Memoria”) și Republica Moldova. A prefațat o serie de cărți de autori români („Urme, lacrimi, sânge, morminte”; „Iubiri – sonete”, autor Dumitru Oniga; volumul de poezii pentru copii „Pe prispă cu greierii”, autor Gheorghe Vicol), este autoarea multor recenzii

la aparițiile editoriale ale românilor bucovineni, scrie pe diverse teme: cultură, renaștere spirituală, martirajul nord-bucovinenilor. Este președinta filialei redacției „Zorile Bucovinei” a Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” și secretara Societății Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți. Este laureată a Premiului Eminescu „Teiul de Aur”, pentru publicistică, ediția a XIII-a, iunie 2014, acordat de Editura Gee, Botoșani.

Semnează, împreună cu scriitoarea suceveană Doina Cernica, volumul de publicistică „Dulce de Suceava, amar de Cernăuți”, distins cu premiul UZP din România (secțiunea Cartea de presă, 2014) și Marele Premiu BUCOVINA al Societății Scriitorilor Bucovineni (2014). Este autoarea culegerii „Martiri din infernul foametei” (2018), a redactat monografia „Ropcea, vatră strămoșească” (2018), fiind și consilier editorial al ediției. În 2016, la aniversarea a 75-a a ziarului „Zorile Bucovinei” a fost distinsă cu Diploma de excelență a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România „pentru viața închinată scrisului și destinului românesc în nordul Bucovinei și pentru talentul condeiului său”.

Cartea de față include fragmente din articolele publicate în 2003–2018 în „Zorile Bucovinei”.

FELICIA NICHITA-TOMA s-a născut în satul Hrușăuți (Plaiul lui Vodă), comuna Voloca pe Derelui. A absolvit școala din localitate, apoi Catedra de Filologie Română și Clasică a Facultății de Litere a Universității Naționale din Cernăuți, în prezent activează ca secretar responsabil la ziarul românilor din Ucraina, „Zorile Bucovinei”. O rană deschisă a familiei sale rămâne soarta dramatică a bunelului după tată, Nicolae Nichita, dus la munci silnice, decedat de foame în lagărul morții de pe țărmul lacului Onega.

„M-am identificat cu un pelerin pe drumul sufletului românesc”, mărturisește ziarista. Își trăiește idealul, luptând cu cuvântul pentru păstrarea și perpetuarea limbii, tradițiilor, portului popular, valorilor identitare ce ne definesc ca neam, având un singur deziderat: „Pe noi, românii, ne poate salva doar iubirea față de Grai și Neam, dacă în oaza sufletului nostru sălășluiesc sacrele idealuri ale înaintașilor, pentru care ei s-au sacrificat”.

Aptă de sacrificii de dragul profesiei transformate în destin, Felicia Nichita-Toma rămâne și în continuare fermă și consecventă idealurilor pe care le promovează în paginile ziarului „Zorile Bucovinei”, almanahului „Țara Fagilor”, cotidianului „Crai Nou” din Suceava, datoriei de a apăra valorile neamului, limba și identitatea națională, dreptul la istorie, dreptul etnicilor români de a dăinui pe acest pământ străbun, alte libertăți ce ni se cuvin ca etnie autohtonă.

PETRU GRIOR s-a născut la 18 iunie 1949 în satul Molnița, raionul Herța, azi Ucraina. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți, în 1979, și Institutul Istórico-Arhivistic din Moscova, în 1982. A lucrat ca profesor de limba română la Școala de opt ani din satul Bouțu Mare, raionul Teceu, regiunea Transcarpatică (1975–1976); a fost director-adjunct al Arhivei de Stat a regiunii Cernăuți (1978–2009).

Activitate obștească: președinte al Societății „Golgota” a românilor din regiunea Cernăuți – victime ale represaliilor politice (1991–2010); deputat în Consiliul Orășenesc Cernăuți (2006–2010); director al Centrului de Cercetări Istortice și Culturale din Cernăuți din 2011, membru al Uniunii Naționale a Jurnaliștilor din Ucraina din 2010.

Printre cărțile editate menționăm: „Candela memoriei”, Cernăuți, 2010; „Locul gloriei eterne”, Cernăuți, 2010; „Lacrima trecutului”, Cernăuți, 2011; „Martirii satului Mahala”, Cernăuți, 2011; „Mărturii referitoare la Eminescu”, Cernăuți, 2012; „Cartea durerii. Martirii României”, vol. I–VI, Cernăuți, 2012–2016.

Reproducem în acest volum fragmente din *Cartea durerii. Martirii României*, vol. V, Ed. DrukArt, Cernăuți, 2016 (coordonator Petru Grior). În introducere sunt expuse principalele direcții ale cercetărilor Centrului de Cercetări Istortice și Culturale, inclusiv listele victimelor masacrelor și represaliilor din diferite localități ale nordului Bucovinei, informație utilă și pentru o eventuală viitoare cercetare.

Cuprins

<i>Argument / Arhimandrit Melchisedec Velnic</i>	3
<i>Introducere / Acad. Alexandrina Cernov</i>	7
<i>Un zvon străbate Bucovina / Ion Dominte</i>	13
Noi vrem Patria noastră românească și	
Biserica noastră strămoșească	14
Aici nici să ne rugăm nu putem	21
Preotul din Suceveni	24
Cele întâmplare în poiana Varnița au avut și antecedente	36
Un zvon străbate Bucovina	41
<i>Martiri și mărturii din nordul Bucovinei / Vasile Ilica</i>	43
Demonstrația de la Storojineț	44
Marea tragedie de lângă Fântâna Albă	50
Golgota Bucovinei	56
Oare ale cui păcate a trebuit să ispășim noi,	
oropșiții din nordul Bucovinei?	71
Am suferit foarte mult pe acest groaznic drum	79
În acea mulțime pășeau încet bătrâni cu plete albe	83
Fugiți, oameni buni, eu rămân aici să mor pentru libertate!	86
Parcă toată Bucovina subjugată ieșise la drumul patimilor	90
S-au văzut siliți să-și părăsească averea și să treacă	
în patria lor istorică	94

<i>Istorie și destine / Nicolae Șapcă</i>	99
La Varnița seva-i în două cu sânge	100
Nu mai aveam chip să trăim	101
Soțul meu a fost împușcat...	103
<i>Dureri netrecătoare / Maria Toacă-Andrieș</i>	104
Să nu cădem în păcatul uitării	105
Norocul celor din urmă	109
Pământul nostru prin martiri respiră	111
Nici să cobori nu e ușor	112
Condamnat la 70 de ani de înstrăinare	114
Doar un singur cireș a rămas	118
Cu un pas mai în urmă de moarte. Amintiri	
dintr-un an trăit sub ocupația sovietică	122
Veniți, români, la Fântâna Albă după curaj și libertate!	130
Un arbore dezrădăcinat	133
La împărțășanie cu sublimul jertfei românilor	
masacrați în pădurea Varniței	136
Și pe tineri trecutul îi doare	139
<i>Golgota neamului românesc / Felicia Nichita-Toma</i>	142
După răpirea Bucovinei a început sângeroasa	
dramă a românilor	143
Cu sufletul înlăcrimat	154
În poiana Varniței a sângerat pământul și a plâns cerul	157
Ne cheamă și pe noi la praznic, când România va fi mare...	160
<i>Cartea durerii / Petru Grior (coordonator)</i>	163
Mult râvnita libertate se afla în „țara din zare”	193
<i>Postfață / Acad. Alexandrina Cernov</i>	199
<i>Autori</i>	206